

Regeringens jättelån är ett sätt att vilseleda väljarna

Dagens Nyheter den 27 mars 2025

På onsdagen aviserade Tidöpartierna en kraftig ökning av försvarsutgifterna. Utgångspunkten är att Nato väntas fatta beslut om nya mål för medlemsländerna i sommar, på mellan 3 och 4 procent av bnp. Därför planerar regeringen i dagsläget för en gradvis höjning av försvarsanslagen till 3,5 procent 2030.

Åtagandet om en kraftig utbyggnad av försvaret är välkommet. Däremot finns anledning att diskutera finansieringen.

Den ska fram till 2035 ske genom lån på 300 miljarder kronor, motsvarande 4-4,5 procent av bnp. Först därefter ska en finansiering genom permanenta budgetförstärkningar komma till stånd. Lånen kan bli större om försvarsutgifterna behöver öka mer än man nu räknar med.

En lånefinansiering har legat i korten de senaste veckorna, inte minst sedan Socialdemokraterna föreslog en totalförsvarsfond på 250 miljarder kronor. Och även om det med all sannolikhet är fråga om en permanent ökning av försvarsutgifterna, är det rimligt med viss tillfällig lånefinansiering. Det finns skäl att underlätta för hushållen som just gått igenom en period med stora reallönefall genom att fasa in permanenta utgiftsminskningar eller skattehöjningar gradvis.

Men omfattningen av lånefinansieringen och den långa tidsutdräkten för regeringens förslag är ändå förvånande.

De senaste åren har det finanspolitiska ramverket diskuterats intensivt. Många ekonomer, inklusive jag själv, har argumenterat för att det nuvarande överskottsmålet på 1/3 procent av bnp borde ersättas med ett mål om ett mindre underskott, till exempel 0,5 procent av bnp. Tanken är att det ska ge utrymme för temporärt högre investeringar som kan behövas under 10-15 år framåt – främst i energisystem och grön omställning, transportinfrastruktur samt kommunala VA-system.

Sex av åtta politiska partier kom i höstas i stället överens om ett balansmål. Detta motiverades med att upplåning är äventyrlig och lägger en börda på framtida generationer – trots att det är de som främst skulle dra nytta av högre investeringar. Därför är den plötsliga beredvilligheten att nu ta stora lån till permanenta försvarsåtgärder överraskande.

Det, om något, riskerar att lägga en börda på framtida generationer, som kan få betala både för sina egna försvarsutgifter och en del av våra. Politikernas omsvängning är en logisk kullerbytta.

Vi ser ut att få en egendomlig situation. Å ena sidan ska ett formellt balansmål gälla för perioden 2027–34. Å andra sidan ska detta mål åsidosättas genom lånefinansiering av de ökade

försvarsutgifterna under just denna tid. I praktiken införs alltså ett mål om högre underskott än det som partierna tidigare avvisat, samtidigt som man inte vill låtsas om det.

Man kan tycka att vi som förordat ett underskottsmål borde vara nöjda om lån till försvaret de facto leder till budgetunderskott, oberoende av vilka resonemang som ligger bakom. Men så enkelt är det inte. Politikernas argumentation skapar en olycklig oklarhet om vilka budgetregler som egentligen gäller.

Även om avsikten bara är att låna till de ökade försvarsanslagen under en period, öppnar det för att framtida regeringar kan gå vidare den vägen. Vi riskerar att beträda ett sluttande plan där det blir naturligt att lån tas också till andra permanenta utgiftsökningar. Vår omvärld är full av exempel på hur regeringar tappat kontrollen över statsskulden därför att de skjutit finansieringen av högre offentliga utgifter (oftast för mer generösa välfärdssystem) eller skattesänkningar på framtiden.

Det behövs politiskt klarspråk om att en större försvarsförmåga faktiskt kräver ekonomiska uppoffringar. Större delen av de ökade försvarsanslagen bör redan från början få en permanent finansiering. En del kan ske genom allmän hyllning och omprioriteringar av de offentliga utgifterna. Det kan till exempel vara svårt att motivera nuvarande storlek på utlandsbiståndet, cirka 0,7 procent av bnp, i ett läge då vår egen säkerhet hotas.

Det är svårt att förstå varför skatthöjningar ska vara uteslutna i nuvarande läge. Även en regering med skattesänkingsambitioner måste kunna ompröva dessa i en ny situation. Flera alternativ kan kombineras: högre skatt på småhus, bostadsrätter och drivmedel (typexempel på icke skadliga skatter) samt kanske rentav en mindre höjning av arbetsgivaravgifterna.

Regeringens förslag om lånefinansiering av försvarssatsningarna innebär att den politiska överenskommelsen om ett balansmål för de offentliga finanserna är överspelad. Partierna bör ta konsekvensen av detta och enas om ett underskottsmål som ger utrymme för de tillfälliga investeringsökningar i energisystem, transportinfrastruktur med mera som behövs.

Den permanenta ökningen av försvarsutgifterna bör däremot redan initialt finansieras främst av en kombination av utgiftsminskningar och skatthöjningar. Det skulle borga för fortsatt ordning och reda i såväl det finanspolitiska ramverket som de offentliga finanserna.

Lars Calmfors